

Vägledning för att främja skolnärvaro:

Grundläggande främjande framgångsfaktorer som bildar ramverk för arbetet inom de verksamheter som möter barn och unga

2018-05-18

Versionshantering

Datum	Version	Beskrivning	Ändrat av
180518		Center för Skolutveckling samordnat vägledningen med en tvärssektoriell arbetsgrupp Jämlikt Göteborg	

Innehåll

1	Inledning	3
1.1	Bakgrund	3
1.2	Ett mer jämlikt Göteborg	4
1.3	Lagbestämmelser och koppling till andra styrande dokument ..	4
2	Främjande och förebyggande perspektiv	5
3	Framgångsfaktorer för att främja skolnärvaro	6
3.1	Relationsskapande	7
3.2	Delaktighet och inflytande.....	7
3.3	Undervisningens kvalitet.....	7
3.4	Samverkan	8
3.5	Tydligt ledarskap med rutiner för närvaroarbetet.....	9
4	Referenslista	10

1 Inledning

Ytterst handlar skolnärvaro om barns och ungdomars framtidsmöjligheter och rätt till utbildning. Ökad skolnärvaro ger större möjligheter till fortsatta studier, inträde på arbetsmarknaden och i förlängningen en god hälsa och ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle. De barn och unga som känner sig inkluderade och får umgås med andra i en hälsofrämjande miljö får bättre förutsättningar att uppnå sina mål i skolan.

Göteborgs Stad behöver därför tydliga strategier för att främja skolnärvaro och skapa likvärdiga och inkluderande sammanhang för alla barn och unga, oberoende av bakgrund, förutsättningar och behov. Denna rapport lyfter fram de framgångsfaktorer som främjar skolnärvaro. Den synliggör också betydelsen av en inkluderande undervisning som leder till en utmanande och meningsfull utbildning.

Rapporten utgår ifrån ett främjande perspektiv där olika aktörer samverkar för ökad skolnärvaro. Den ska främja relationsskapande på alla nivåer, det vill säga både mellan professionella och barn och unga, och mellan barnen och ungdomarna själva. Den ska också främja pedagogiska och organisatoriska förutsättningar för skolnärvaro. Arbetet med att främja skolnärvaro ska också ingå i det systematiska kvalitetsarbetet.

För att öka likvärdigheten i Göteborgs Stad är det viktigt att arbeta för goda relationer och samverka mellan de aktörer som främjar skolnärvaro, där barn och unga samt deras vårdnadshavare/god man är de mest centrala. Professionella inom skola, samhälle och kultur, socialtjänsten, civilsamhälle och föreningsliv är exempel på aktörer som ska samverka, utifrån sin specialistkompetens.

1.1 Bakgrund

Uppdraget att ta fram en stadenövergripande riktlinje för att främja skolnärvaro finns i Göteborgs Stads budget 2018. Skolnärvaro är även ett prioriterat område inom *Jämlikt Göteborg*.

Vägledningen är framtagen i linje med de förstärkningsområden som lyfts fram i *Utredning av skolverksamheten inom ramen för stadsdelsnämndernas ansvar (2016)*. Även *Resursskolor och SU-grupper – barn och elever med omfattande behov av särskilt stöd (2013)* och *Handlingsplan för inkluderande arbetssätt inom Göteborgs förskolor och skolor (2016)* samt SKL:s guide för systematiskt skolnärvaroarbeta i kommuner - *Vänd frånvaro till närvaro (2012)* ligger till grund för vägledningen.

Vägledningen bygger vidare på rapporterna *Skolnärvaro/Skolfrånvaro - en kunskapsöversikt och kartläggning av arbete med skolnärvaro/skolfrånvaro i Göteborgs Stad (2015)* och *Arbete för en ökad skolnärvaro i Göteborgs Stad (2016)*.

1.2 Ett mer jämlikt Göteborg

Göteborg är en stad där faktorer som socioekonomiska förhållanden, utbildningsbakgrund och geografiskt bostadsområde påverkar likvärdigheten i den utbildning som skolorna bedriver. Elevers måluppfyllelse varierar stort mellan områden där vårdnadshavare har högre utbildningsnivå och områden där vårdnadshavare har en lägre utbildningsnivå.

Idag satsar Göteborgs Stad långsiktigt och uthålligt på att skapa en mer jämlik stad där skillnader i livsvillkor minskar och medborgarnas sammanhållning, tillit och delaktighet ökar. Inom ramen för satsningen *Jämlikt Göteborg* och fokusområdet ”Skapa god start i livet och goda uppväxtvillkor” uppmärksammas betydelsen av skolnärvaro.

För att öka likvärdigheten inom Göteborgs Stad är det kompensatoriska arbetet av stor vikt. Vägledningen utgår därför ifrån ett inkluderande förhållningssätt där barns och ungas rättigheter och perspektiv står i centrum.¹ Detta kräver medvetna strategier och arbetsmetoder för att lyckas. Arbetet behöver kopplas till identifierade framgångsfaktorer för skolnärvaro som bygger på forskning och beprövad erfarenhet. Dessa är relationsskapande, barns och ungas inflytande och delaktighet, undervisningens kvalitet, samverkan samt tydligt ledarskap med rutiner för närvaroarbetet.

1.3 Lagbestämmelser och koppling till andra styrande dokument

De lagar, föreskrifter och förordningar som är relevanta att utgå ifrån i arbetet med att främja skolnärvaro är de som främst är kopplade till elevers rätt till utbildning samt deltagande i undervisning. Vägledningen bygger på skrivningar i följande dokument:

- FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna, artikel 28–29
- FN:s barnkonvention
- Salamancadeklarationen, Unesco
- Skollagen kapitel 7, §17 (SFS 2010:800)
- Socialtjänstlagen kapitel 5, §1 (SFS 2001:453)
- Hälso- och sjukvårdslagen HSL kapitel 3, §2 (SFS 2017:30)
- Allmänna råd för arbetet med att främja närvaro och att uppmärksamma, utreda och åtgärda frånvaro i skolan. Skolverket (2012)
- Vägledning för elevhälsan, Socialstyrelsen & Skolverket (2016)

---

¹ Handlingsplan för inkluderande arbetssätt inom Göteborgs förskolor och skolor, Göteborgs Stad (2016)

2 Främjande och förebyggande perspektiv

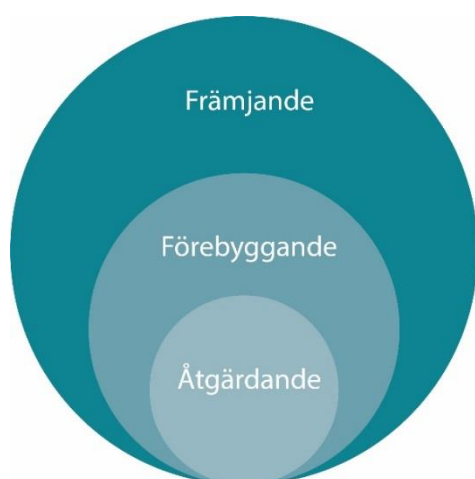
Alla verksamheter inom Utbildning, Samhälle och kultur samt Individ- och familjeomsorg ska på alla nivåer arbeta *främjande och förebyggande* när det gäller skolnärvaro.

Det *främjande* arbetet innebär ett aktivt arbete med faktorer som kan bidra till generella vinster för alla barns och ungas rätt till fysiskt, psykiskt och socialt välbefinnande. Avsikten är att stärka deras möjlighet till delaktighet och tilltro till den egna förmågan. Främjande arbete kännetecknas av ett salutogent perspektiv.²

Ett *förebyggande* arbete innebär att förhindra eller påverka situationen för barn och unga där det finns en identifierad faktisk eller teoretisk risk för skolfrånvaro³ och samtidigt stärka skyddsfaktorer. Det främjande och förebyggande arbetet kräver också ett *åtgärdande* arbete, vilket innebär att hantera identifierade situationer. Det krävs en kombination av främjande, förebyggande och åtgärdande arbetsinsatser när det gäller skolnärvaro⁴.

Det främjande och generella arbete som bedrivs får en förebyggande effekt – det är till för alla, tar till vara barns och ungas egen kraft och mobiliserar civilsamhället. För att främja skolnärvaro ska professionella som möter barn och unga inom skolväsendet, socialtjänst, hälso- och sjukvård samt samhälle och kultur ha aktuell kunskap om dels främjande faktorer för skolnärvaro och dels riskfaktorer för skolfrånvaro.

Såväl det främjande, det förebyggande som det åtgärdande arbetet ska ta utgångspunkt i de framgångsfaktorer som främjar skolnärvaro.

² Vägledning för elevhälsan, Socialstyrelsen & Skolverket (2016)

³ Skolinspektionen (2016) refererar till Skolverket (2010)

⁴ Vänd frånvaro till närvaro, SKL (2013)

3 Framgångsfaktorer för att främja skolnärvaro

Det finns ett dubbelriktat samband mellan hälsa och lärande.⁵ Hälsa och lärande är processer som förutsätter varandra. Barn och unga som är trygga och trivs, som känner motivation och meningsfullhet att lära samt får det stöd och den stimulans de behöver i sitt lärande, väljer nästan alltid att vara närvarande i skolan.

Identifierade framgångsfaktorer för att främja närvaro är:

- Relationsskapande
- Delaktighet och inflytande
- Undervisningens kvalitet
- Samverkan
- Tydligt ledarskap med rutiner för närvaroarbetet

⁵ Vägledning för elevhälsan (Socialstyrelsen & Skolverket, 2016)

3.1 Relationsskapande

För att främja skolnärvaro är det avgörande att barn och unga har tillgång till stödjande relationer, både till andra barn och unga och till vuxna. Engagerade professionella och vårdnadshavare/god man har betydelse för barns och ungas utveckling, emotionellt, socialt och kognitivt. Goda relationer bygger på tillit, förtroende, engagemang och ärlighet.

Kunskap och relationsbyggande förutsätter varandra.⁶ Att skapa goda relationer är en färdighet som kan läras, inte en egenskap. I ett sammanhang där barn och unga blir sedda, uppmuntrade, respekterade och vägleda väljer de att vara. Samspelet mellan begripliga/förståeliga, hanterbara och meningsfulla miljöer är en förutsättning för att barn och unga ska utvecklas. Hög känsla av sammanhang (KASAM) ökar möjligheterna att klara utmaningar och påfrestningar.

Alla vuxna i staden har ett gemensamt ansvar att skapa goda relationer i de möten som finns i den vardagliga miljön i ett aktivt värdegrundsarbete. Det handlar om att tro på andras förmågor och att möta dem som unika och likvärdiga individer.⁷ Ett sådant arbete skapar tillitsfulla relationer och ökar känslan av delaktighet som i sin tur främjar inflytande.

3.2 Delaktighet och inflytande

För att främja skolnärvaro är det avgörande att barn och unga involveras i frågor som rör dem själva. Utgångspunkten i arbetet ska vara att ge barn och unga möjligheter att själva få kontroll och egenmakt över sin situation, eftersom de själva bidrar med viktiga pusselbitar.⁸ Varje barn och ungdom ska stödjas så att hen själv identifierar vad som behöver utvecklas för att förbättra sin egen situation⁹.

Delaktighet samspelar med inflytande och ökar möjligheterna för motivation och engagemang. Att känna delaktighet och kunna utöva inflytande är inte bara en rättighet för barn och unga - det främjar också deras utveckling.

Med en inlyssnande och kreativ skol- och fritidsverksamhet ökar barns och ungas förmåga att få inflytande över och påverka sin livssituation. Detta uppnås genom ett främjande förhållningssätt hos alla professionella, vilket innebär att konsekvent ha höga och positiva förväntningar på barn och unga och på varandra.

3.3 Undervisningens kvalitet

För att främja skolnärvaro är det avgörande att undervisningen håller hög kvalitet. Hela utbildningskedjan – från förskolan, förskoleklass, fritidshem,

---

⁶ Sociala relationer och pedagogiskt ansvar, Aspelin (2010)

⁷ Vänd frånvaro till närvaro, SKL (2012)

⁸ Vänd frånvaro till närvaro SKL (2012)

⁹ Folkhälsan (2014)

grundskola och grundsärskola till gymnasium och gymnasiesärskola – ska präglas av att barn och unga, oavsett språklig, social och kulturell bakgrund, möts av höga och positiva förväntningar och tilltro till förmågan att lära.

I utbildningssystemets styrdokument är det språk- och kunskapsutvecklande uppdraget genomgående och tydligt framskrivet. Språk, lärande och identitetsutveckling är nära sammankopplade. För att skapa meningsfull och engagerande undervisning som leder till hög måluppfyllelse ska den utgå ifrån barns och ungas bakgrund, tidigare erfarenheter, språk och kunskaper, så att lärande och utveckling främjas¹⁰.

Undervisningen ska i dialog med barnet eller ungdomen, vara anpassad och tillgänglig utifrån hens förutsättning och behov. Undervisningen ska också vara kognitivt utmanande, utgå ifrån var och ens erfarenheter samtidigt som den stödjer där barnet eller ungdomen befinner sig i sin kunskapsutveckling.

3.4 Samverkan

För att främja skolnärvaro är det avgörande att berörda aktörer, under rektors ansvar, samverkar. Barn och unga är de viktigaste aktörerna i all samverkan som rör dem. Vårdnadshavare/god man har en avgörande roll i arbetet med att främja skolnärvaro samt i arbetet att förebygga och åtgärda skolfrånvaro¹¹. Samverkan ska utformas på lika villkor, eftersom det är först då som synergieffekter nås. Det är viktigt att alla professionella har god kunskap om varandras verksamheter och ansvarsområden, för att uppnå samsyn och en gemensam problemförståelse. Olika situationer kräver olika insatser med olika kompetenser.

En god samverkan är beroende av en fungerande stödkedja på alla nivåer. Nyckeln till framgång är ett familjecentrerat förhållningssätt ifrån alla aktörer¹². Ett etablerat samarbete mellan alla vuxna som finns i barns och ungas vardag ska signalera att utbildning, kunskap och lärande är centralt. Därför är samverkan mellan barn och unga, vårdnadshavare/god man och professionella av yttersta vikt.

Elevhälsan är en central aktör i arbetet med att främja skolnärvaro och en viktig part framförallt i det operativa arbetet för samverkan¹³. Det ingår även i elevhälsans generella arbete att främja elevers lärande, utveckling och välbefinnande¹⁴.

Detta är exempel på funktioner och professioner som kan samverka kring barn och unga för att främja skolnärvaro.

¹⁰ Kommungemensam strategi för att stärka arbetet med läs- och skrivutveckling, Göteborgs Stad (2018)

¹¹ När den unge är över 18 år krävs samtycke för att involvera vårdnadshavare/god man.

¹² Ett familjecentrerat arbetssätt avser att insatser för barn och unga tar sin utgångspunkt i hela familjen och deras levnadsvillkor. Se Vägledning Familjecentrerat arbetssätt och familjecentraler i Göteborg.

¹³ SAKNAD (SOU: 2016:94)

¹⁴ (prop.2009/10:165); Socialstyrelsen & Skolverket (2016)

En väl fungerande samverkan kräver tydlig organisering samt ett tydligt system vad gäller arbetsfördelning och rutiner. Dessutom främjar ett familjecentrerat arbetssätt god hälsa hos barn och unga. Ett exempel på samverkan är Västbus som är en överenskommelse om samverkan mellan hälso- och sjukvård och kommun¹⁵.

3.5 Tydligt ledarskap med rutiner för närvaroarbetet

För att främja skolnärvaro är det avgörande att det finns tydliga rutiner där ansvarsfördelningen framgår och ett tydligt ledarskap som agerar och lyfter frågan på alla nivåer. Arbetet ska präglas av idéerna om en lärande organisation, vilket innebär att professionella kontinuerligt lär av egna och andras erfarenheter i syfte att lösa sina uppgifter på ett bättre sätt.

Samtliga professionella på alla nivåer har sitt specifika ansvar för att alla barn och unga, oberoende av bakgrund, förutsättningar och behov, möter verksamheter som arbetar främjande med skolnärvaro. Varje enhet ska ha fokus på skolnärvaro och arbeta efter lokala befintliga rutiner där det framgår hur det dagliga arbetet med att främja skolnärvaro och förebygga skolfrånvaro ska organiseras, genomföras, följas upp och analyseras. I enhetens systematiska kvalitetsarbete ska framgångsfaktorerna användas för att identifiera utvecklingsområden i analysen av skolnärvaroarbetet. Arbetet med att främja skolnärvaro ska genomsyra ledarskap och dialog på alla nivåer, för att alla barn och unga ska nå sin fulla potential.

Alla professionella på alla nivåer inom berörda områden, ska genom samverkan stödja barn och unga att lyckas i skolan.

¹⁵ Västbus gäller för barn och unga i Västra Götaland

4 Referenslista

Aspelin, J. Sociala relationer och pedagogiskt ansvar, Gleerups (2010)

Folkhälsan, [Tillbaka till framtiden - Metoder för att stärka skolnärvaro](#), (2014)

Göteborgs Stad, [Mål och inriktningsdokument för Göteborgs Stads budget](#) (2018)

Göteborgs Stad, [Handlingsplan för inkluderande arbetssätt inom Göteborgs förskolor och skolor](#) (2016)

Göteborgs Stad, [Kommungemensam strategi för att stärka arbetet med läs- och skrivutveckling](#) (2018)

Göteborgs Stad, Stadsledningskontoret, Utredning av skolverksamheten inom ramen för stadsdelsnämndernas ansvar, (2016).

[Hälso- och sjukvårdslagen](#), HSL, (SFS 2017:30)

[Saknad! Uppmärksamma elevers frånvaro och agera - en utredning om problematisk skolfrånvaro](#), (SOU 2016:94)

Sveriges Kommuner och Landsting, SKL, [Vänd frånvaro till närvaro Guide för systematiskt skolnärvaroarbete i kommuner](#), (2012)

Sveriges kommuner och Landsting, [Västbus](#)

Skolinspektionen. [Omfattande frånvaro En granskning av skolors arbete med omfattande frånvaro](#), (2016)

Skollagen, (SFS 2010:800)

Skolverket. [Skolfrånvaro och vägen tillbaka Långvarig ogiltig frånvaro i grundskolan ur elevens, skolans och förvaltningens perspektiv](#), (2010)

[Vägledning för elevhälsan](#), Skolverket & Socialstyrelsen (2016)

[Socialtjänstlagen](#) (SFS 2001:453)